

3115

491.99

U-35

1924

2304-10

13.

ԱՆԳԻՏԱՑ ՊԻՏԱՆԻ

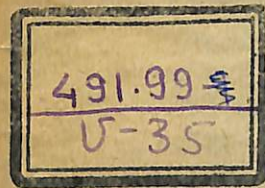
ՍՈՒՍ.ՋՆՈՐԴ ՀԱՅՈՑ ԼԵԶՎԻ ՆՈՐ
ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹՅԱՆ Մ. ՍԲԵՂՅԱՆԻ

(Դեկտ. 1922 թ. Մարտ 4ի)

ՏԱՍԵՐԿՈՒ ՓՈՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԴԷՍ
ՏԱՍԵՐԿՈՒ ԱՌԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Գ Ր Ե Ց

ՎԱՀՐԱՄ Յ. ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ

Կ. ՊՈԼԻՍ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԱՐԱՄԵԱՆ
1924

69-1
25-JUN 2013

3115

491.99

U-35

10

ԱԿՆԱՐԿ ՄԸ

1911/ին՝ Դաճնակցականներու թերթին մէջ Մ. Արեղեանի նոր ուղղագրութեան առաջարկը տեսնուեցաւ, առկէ քաջալերուած Յրեղեան մ'ալ, որքան կը յիշեմ, առաջարկեց նմանաձայն գիրերէն մէկ քանին զնդչել. օրինակ. Գը պահել Ք վտարել, Թ՝ ջնջել, Դ ընդունիլ, Զ՝ ի տեղ Յ և Զ՝ ի փոխան Զ գործածել և այլն...:

Ասոնց մասին ոչ մէկը արտայայտուեցաւ և ո՛չ ալ լրջօրէն բան մը գրուեցաւ. մամուլը լռութիւնը նախընտրեց. ուսուցչութիւնը՝ լեզուն զարգացման մէջ է, խոչընդոտի հարկ չի կայ, ըսաւ ու լռեց...:

Կարծուեցաւ թէ՛ այս խնդիրը ինքնին փակուեցաւ, ոմանք ալ աւելցուցին թէ՛ արդէն գոյութեան իրաւունք չունէր. այս խօսքը ճիշդ պիտի ըլլար, եթէ գիրերու դերն ու զօրութիւնը գիտնային:

Բայց յանկարծ 1922ին Մ. Արեղեան (Առաջնորդ Հայոց լեզվի նոր ուղղագրութեան, Դեկտ. 1922 թ. Մարտ 4ի) տեսրակ մը հրատարակեց, անոր գործադրութիւնը պարտադրող նշանակագրով մը, թէ՛ ուսանողներուն եւ թէ՛ մամուլին:

Բոլոր խորհող գլուխներ զարմացան ու ցաւեցան. անօգուտ էր աղաղակը...:

Մ. Արեղեան կ'ուզէր փորձել կամ աւելի ճիշդ արդիւնքին վրայ վստահ կը յայտարարէր թէ՛ գրել կարդալը դիւրանալէն զայս թէ՛ ժամանակի և թէ պարզութեան ու թղթի խնայողութիւն ձեռք պիտի բերուի գիրերու գեղջումով: Ահա, իր բառերը «վորով բառերի գրութիւնը կը կարճանա, եւ ժամանակի սնեցումը կը լինի»:

5240-83

Մ. Աբեղեան համոզած էր իր աշակերտները . . . :

Սակայն մենք անհետադիտութեան եւ ժամանակի խնայողութեան շահ չը գտնուէ՛ զատ, խառնափոփոթիւն եւ ժամանակի կոտուս եւ անհետադիտութեան դեմ մեղանշում միայն դտանք :

Խ. Հ. կառավարութիւնը, որ այնքան ուշադիր էր իր նախորդներուն սխալը չը գործել, անսպասելի որոշում մը տուած էր, ընդգրկելով Մ. Աբեղեանի առաջարկը եւ բոնի պարտադրելով զայն, ամբողջ Հայութեան սիրտը վիրաւորած եւ անոր վշտարեկ նայուածքը իր վրայ հրաւիրած էր . . . :

Թերեւս ըսուի թէ՛ Ան մասնագէտներու կարծիքը նախապէս հաւաքած էր. բայց գիտնալ պէտք էր. որ լեզուն ընդհանուրին կը վերաբերի, մասնագէտներուն եւ կառավարութեանց սեփականութիւնը չէ, անոնք կրնան թելադրել, բայց ո՛չ պարտադրել . . . :

Հայ ժողովուրդը թէ՛ եւ գրաբար մոռցեր, բայց չէ ուզած անոր բառերը ձեւափոխել եւ այնչափ յղկեր ու մաքրեր է իր լեզուն, առանց բոնի պարտադրութեան, որ երբեմնի Ռամկօրէնը՝ այսօր գրական լեզուի բաձրացուցեր է :

Մ. Աբեղեան՝ իբր մասնագէտ պէտք էր գիտնալ այս եւ դպրոցական արտասանութիւնը ուղղագրութեան հիմ պիտի չը բռնէր, համոզուած ըլլալով թէ՛ դպրոցականը սխալ կ'արտասանէ եւ անսխալ չը կրնար գրել, անշուշտ լեզուն իւրացնելէ առաջ :

Չուզեցի հաւատալ Մ. Աբեղեանի սա տողերուն . «Բարեփոխութիւնը հիմնված ե գրական-դպրոցական արտասանութեան վրա» : Այս գրական բառն ալ մեր քննութեան միջոցին, գոթաղաքաբար դրուած ատանք Ռամկօրէնի կամ ժողովրդական արտասանութեան տեղ :

Ահա, երկու տարուան փորձն աչքի առաջ ունենալով առաջարկուած ու ընդունուած բարեփոխութիւնները՝ որոնք շակեցնեցին մէջ առնուած եւ ցարբեր գիւրով գրուած են, կ'ուզեմ ֆրենել, ուրախ ըլլալով որ չընդունուածները չեն յիշատակուած, արդեօք Յրեղեանին առաջարկներն էին անոնք . . . :

ԱՌԱՋԻՆ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆ Է .

«1. Ընդունված բարեփոխութիւններ. 0 սառի վոխանակ Ո. ամեն դեպքում» :

Այս փոփոխութեան զօրաւոր պատճառ մը ցոյց չէ կրցած տրուիլ .

0 գիրը մեր հին աւի տեղ դրուած ըլլալով, այդ պաշտօնը Ո գիրը չը կրնար կատարել, նոյն իսկ գիրերու հեղինակ Մեծն Մեսրոպ, որ 0 գիրը կը ճանչնար, ինքը չուզեց փոխ առնել, աւի (ունենալու) նշանակութիւնը պահելու համար :

Մ. Աբեղեան անխորհրդաբար 0 գիրը կը ջնջէ անոր անուէր կուտայ ռին, ե կ'անուանէ զայն օ . . . ե 500է աւելի 0 գիրով սկսող բառերը Ո գիրով կը պարտադրէ գրել, որպէս զի թէ սխալ հնչուին ե թէ սխալ գրուին . . .

Արդի՞նք. — Մեր 0 գիրով բառերը երեւանցիկն այլ եւս պիտի չը կրնայ կարդալ. որովհետեւ մեր 0 գիրը անոնց գէրօն է, այլ եւս օ գիրը պիտի չը ճանչնայ, երբ օրիորդ գրես, ան պիտի կտրդայ զեօրիորդ, երբ անք գրեն հիւզգութեան մեղք պիտի հասկնանք 5 անձ են, մինչ ան ըսել կ'ուզէ 5 օրէն : Մ. Աբեղեան այս փոփոխութիւնը կը պարտաւորի ընել, որպէս զի բառի մէջ սխալմամբ ո՛ր տեղ օ կամ օի տեղ Ո չի գրուի . . . մինչ եթէ բառի մէջ օ գտնուող 50 բառերը մէկը լաւ ճանչե-

նայ, որոնց 5—10 հատը խիստ դործածական են կեանքի մէջ, բնաւ ու օ գիրի սխալ չընէր, իսկ եթէ քնէ կամ քնէր, լեզուն և մամուլը կորուստ մը պիտի չունենար. իսկ հիմա Մ. Արեղեանի բարեփոխութեան առաջարկի պարտադրումէն առաջ եկած է, որ տպագրութեան ալ 500է աւելի օ գիրով սկսող բառերը ու գիրով սխալ գրեն, ու գիրով սկսող բառերուն առաջ ալ Վ գիրն աւելցնելով կրկնակի սխալագրութիւն մը ստեղծեն, որպէս զի որդին, օրդի չը կարդան նոր ուղղագրութեան համաձայն, ուստի պարտին որդին գրել Վ գիրի յաւելուածով՝ վորդի... :

Այս պարագային ո՛ր կը մնայ «վորով բառերի գրութիւնը կը կարճանա եւ ժամանակի ճնշեցում կը լինի» խօսքը, այս ճնշեցում է թէ տպագրութիւն... :

Եթէ Մ. Արեղեան հայերէնագէտ մը ըլլար, պիտի սոսկար Վ գիրէ ետք ու գրել. (տե՛ս ՆՈՐ ԱՅԲԵՆԱՐԱՆ ՎԵՆԵՏԻԿ, 1850, երես 8). գիտնալով որ ու գիրի առաջ Վ դնել բնաւ ներելի չէ, և այս կանոնը պահել հարկ էր, որպէս զի բառի մը սկիզբը վո լսուած պարագային միայն ու գրուի և ո՛չ Վ, երբ ու անունը կը փոխես, պէտք է Վ գիրը աւելցնես... :

Բայց Մ. Արեղեան կ'ըսէ թէ՛ «Առանց սկզբի անկայուն Վ եւ Յ տառերի պեսք ք գրել ամեն անգամ յեր ցանկանում եմ արտասանել կամ արտասանում եմ ժողովրդական ձեւով առանց Վ եւ Յ հնչյունների, (այսինքն օր ձայնով ըսել կ'ուզէ), ինչպէս, — ողորմի Ասված, Բո հոռն ողորմի» այս տեղ փոխան գրական արտասանութեան, ժողովրդական մը կ'ստեղծուի, որ բնականաբար ալ չէ. շատ դաւառներ, տակաւին ո՛չ թէ՛ օղորմի, այլ ողորմի. Տէր ողորմեա՛ կ'ըսեն, իսկ եթէ զանազան դաւառներու հնչումները ՀԻՄ բռնելը

սկզբունք ընդունինք, այն ժամանակ հացին՝ խաց կամ հոց ըսողներ շատ կային ու կան. պէտք էր այդ գիրերն ալ հնչափոխութեան ենթարկուէին :

ԵՐԿՐՈՐԴ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆ Է.

«2. Է տառի փոխանակ Ե ամեն դեպքում»

Պէտք է գիտնալ որ «Նոր ուղղագրութեան նպատակն է ձայնավորների յ կիսաձայնի յեւ Վ բաղաձայնի նկատմամբ վերացնել ԳՐԵԼ-ԿԱՐԴԱԼՈՒ եւ ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ուսման դժվարութիւնները»... :

Այս կէտը միշտ աչքի առաջ պէտք է ունենանք և գիտնալ զիսաւոր և ազգօգուտ ՆՊԱՏԱԿԸ Մ. Արեղեանի բարեփոխութիւններուն, բայց խնդրեմ ըսէք է գիրը գրել-կարդալու և ուղղագրութեան ի՞նչ դժուարութիւն ունի, երբ իր ձայնը անփոփոխ է, թէ՛ բառին սկիզբը, մէջը ու վերջը և պարզ ու որոշ կանոն մը ունի, ի՞նչու վտարուի այդ գիրը, երբ ինքը շատ գիրերէ առաջ գոյութիւն ունէր... և իր անունը ու ձայնը տրուի է գիրին, որ իր որոշ ձայնը ել կը լսուի բառերուն սկիզբը և բնաւ սխալ չը գրուի, իսկ բառերուն մէջ երբ ձայնը հանելուն և տառասխալներու տեղի տալուն դարձանը փոխանակ խորհելու Մ. Արեղեան է գիրը բոլորովին կը ջնջէ մեր Այբբենէն ի նպատակ գիրի, որ բառերու խառնաշփոթութեան պատճառ կ'ըլլայ, որ բառերու խառնաշփոթութեան, որ կ'ըսենք՝ եթէ իմ ուղղագրական կանոնս լաւ ուսուցանես, գիտ չեն չփոթեր Ե գիրի հետ :

Սակայն Մ. Արեղեան ԲՆԱԻ ՍԽԱԼ չգործուելու համար կ'առաջարկէ կամ կը պարտադրէ 1700 Ե գիրով սկսող բառերուն առաջ, նոյնքան Յ կիսաձայն գիրը

Սրեւմոսեան հայերը վաղուց անդրադարձած են այս կէտին, բայց գիտնալով որ յ գիրք աւելի գիրերուն միայն կը յաջորդէ, լեզուին կանոններուն դէմ չը մեղանշելու համար կը գրեն լուս, ուժ, բայց ո՛չ բոյնը՝ բուն, յոյսը՝ յուս, կոյսը՝ կուս, զգուշանալով իմաստի չփոթութենէն։ Այս տեսակ բառեր թիւով քիչ ըլլալուն, ցարդ ու է տրտուեցի ալ տեղի տրուած չէր, բայց Մ. Աբեղեան մեծ բարեփոխչի տիտղոս ստանալու միակ տենչով, հին գրութեան մը նորոգած է... առանց գիտնալու թէ՛ մեր նախնիք ինչո՞ւ փոխանակ լուս գրելու լոյս գրած են, լուս սկստականը լուսոյ։

ՎԵՅԵՐՈՐԴ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆ Է.

«6. Յ տառի փոխանակ Հ. բառերի սկզբում, յերբ Յ տառն արտասանվում է իբրեւ հագագայլն Հ ինչն»։

Հիսուս, Հակոբ, Հուդա, Հովսեփ, հիմար, հակինթ լաւ չէ՞ր ըլլար, Մ. Աբեղեան առաջարկէր և ըսէր յ գիրով սկսած բառերն եի կարդալ, ինչպէս ես միշտ լսած եմ. հրեաները Յակոբին եագօ, Յուդային եուսաւ և մեր անուս գիւղացիները շատ անգամ իրարու կ'ըսեն եիմար... փոխանակ յիմարի և քանի որ երկու ձայնաւոր քով քովի չի գար, կը գրենք յ գիրով պիտի ըսէր, փոխանակ ամենքն ալ ի գիրով գրելու... բառ սկիզբի յ տառը, ինչպէս և առ հասարակ յ տառը միւս բաղաձայններուն պէս բառի մը նշանակութիւնը չը փոխեր, նոյնն է Յակոբ կամ Ակոբ, յուշիկ կամ ուշիկ, ետ մնալ, յետ մնալ։ Բաց ասկից յատուկ անունները այնչափ գործածական եղած են, որ յ տառը հի փոխելը սխալ ու անօգուտ է և հիմա մենք օտար անուններն կ'արտասանենք այնպէս, ինչպէս որ անոնք կը հնչեն, ուրեմն, այս առաջարկն ալ անպիտանութեամբ կարգը կ'անցնի։

ԵԾԹՆԵՐՈՐԴ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆ Է.

«7. ետ, եօ, իւ յերկարբառների փոխանակ յա, յո, յու»։ Օր. Ասյան, վորդյակ, յերկյուղ, ձյուն եւ այլն։ Ինչպէս ըսինք յ գիրը բաղաձայնէ ետք բնաւ չի գար. ասոր հակառակ պնդումը յ գիրին դերն ու զօրութիւնը չը գիտնալ կը նշանակէ և ո՛չ ալ ստիպողութիւն մը կայ այդ փոփոխութեան։

Մ. Աբեղեան այս կանոնով սակայն, բոլորովին նպատակէն կը չեղի, որովհետեւ գրել-կարդալն և ուղղագրութիւնը ամեն կերպով դժուարացնելէ զատ բառերն իր բարեփոխութեանց կուտակումով կ'այլանդակէ և բոլորովին անճանաչելի կ'ընէ, մանաւանդ ձիւնը և բոլոր թիւն վերջացող բառերն որ կը գրէ թյուն... ատեան, որդեակ, երկիր, ձիւն աւելի գիւրին կը կարդացուին քան նոր ուղղագրութեամբ... մանաւանդ տնտեսումի շահ մ'ալ չի կայ։

ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆ Է.

«8. Դուրս է ձգվում բառերի վերջի անձայն Յ տառը»։ Այս առաջարկը մեզի համար շատ հին է, նոյն իսկ տպուած գիրքեր ունինք այս ձեւով՝ առանց յ գիրի, բայց նկատելով որ 6-7 միավանկ յայտնի բառ միայն կայ որ բառին վերջ յ իր ձայնը կը հանէ և նկատելով որ ա, ո վերջացող յատուկ անունները և բայերու հրամայականները եւ այլն իրենց վերջը յ չունին, աւելորդ նկատուեցաւ այդ տեսակ կանոն մը սահմանել, հապաքուեցաւ բացի այ, վայ, բայ հայ, ձայ, խոյ միավանկներէ, բոլոր գոյականներու ձայրը գտնուած յ գիրը անձայն է՝ բայց դեր մը ունի, որ խեղճ Մանուկ Աբեղեան չը գիտեր և աւելորդ կը նկատէ... նոր բան մը ըրած ըլլալու յաւանութեամբ...։

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆ Է.

«9. Ե տառից հետո, բառերի միջուկում ավելացվում է Յ տառը, յերբ յեսելից մի ձայնավոր է գալիս»։ Օրինակ «Եյութիւն, մարգարեյի» բայերի մէջ «Եյի, եյիր, եյինք, գրեյի, գրեյիր, գրեյին»։

Այս տեսարանը ամենէն սարսափելին է, թէ աւելորդ գրերը, և թէ կարգալու և ուղղագրութեան դժուարութիւն, «Ժամանակի անհետում»ի հակառակ... Հակասութիւն ալ կայ, երբ Մ. Արեղեան է գիրի ձայնը ու անունը տուած է Ե գիրին, ինչու եի, եիր եինք, գրեի, գրեիր, գրեին իրեն դիւրին կամ թիւր ուղղագրութիւնը աւելի խառնաչփոթել կ'ուզէ Յ եր աւելցնելով... Մ. Արեղեան իր ծնածը հրէշ մը ըլլալը այսօր տեսնելէ վերջ, չեմ կարծեր որ ստրջացած չըլլայ իր բարեխոսութիւնները ՊԱՐՏԱՂԵՆԻ տուած ըլլալուն համար։

ՏԱՄԵՐՈՐԴ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆ Է.

«10. Ո տառից առաջ բառերի սկզբում ավելացվում է անկայուն Վ տառը ամեն անգամ, յերբ արտասանվում են»։ Ինչ... (Կ'երեւի իր նախկին վա ձայնը բռնել կ'ուզէ)։ Նոր ուսանողները վ և յ աւելցած տառերը ինչպէս պիտի ճանչնան թէ անկայուն կամ մնայուն են, երբ արդէն աւելցած տեսնեն գանոնք բառերու վրայ։

Բայց ինչ ընէ խեղճ Մ. Արեղեան, Ո գիրը երբ Օ է, Ե գիրը երբ Է ի վերածեց ջնջելով Օ և Է գիրերը, ուսոնց հին ձայնը գտնելու համար 1000 անկայուն վ գիրի և 1700 անմնայուն յ գիրի պէտք ունեցաւ... և Է գիրով նոյնքան բառ արտասանելու համար, և

տակաւին պնդողներ կան թէ՛ Մ. Արեղեան լաւ տեսնող է... և ո՛չ վզան մը կամ վզեանեան մը։

ՏԱՄԵՐԻՄԷԿԵՐՈՐԴ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆ Է.

«11. Ե տառից առաջ բառերի սկզբում ավելացվում է անմնայուն Յ տառը ամեն անգամ, յերբ արտասանվում են»։ (Ըսէ՛, Է՛)։ օրինակ. յեղբայր, յեկեղեցի, յես (ես)։ Աւելի տարօրինակ առաջարկն ալ լսեցէք. որովհետեւ երինչ, երիվար. երազ, երկանք, էրեւան և այլն քնողներ ալ կան եղեր, կարելի է գրել կ'ըսէ Մ. Արեղեան (մեզի պէս) երինչ, երիվար, երազ, երկունք, երեւան և այլն, առանց յ գիրի... Ասկից վերջ ուսանողները պէտք է գուշակ ըլլան Ո, Ե գիրով սկսող բառերը ճիշդ գրելու համար, այսինքն վ կամ յ զննել կամ չը զննել, կրնան բռնել «ասանկ հնչող ալ կայ... Մ. Արեղեան, մենք լսած ենք» և այլն... աւա՛ղ, որ կանոնադիրը Մանուկ է։

ՏԱՄԵՐԿՈՒԵՐՈՐԴ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆ Է.

«12. Եւ բայի միակ ձևերը, յերբ իրեն վերջահաւ բառ սեռ կերպով միանում են ձայնավորով վերջացած նախորդ բառին, գրվում են արտասանութեան համեմատ ՍԿԻԶԻՅ ԱԻԵԼԱՅԱՆ ԱՆԿԱՅՈՒՆ Յ տառով՝ յեւ, յես, յեկեղեցի, յեկ, յեմ. իսկ երբ նախորդ բառը ԲԱՂԱՉԱՅՆՈՎ և վերջանում, գրվում են առանց Յ տառի. եւ, ես, և, եմ, եի, եւս, ինչպէս. յես աւ, դու յես, նա յա, մեմ եմ, դու եմ. նրանք եւ, գնալու յեւ, գնալու յես, գնալու ե, բայց գնում եւ, գնում ես, գնում ե», և այլն։

Կեցցե՛ս Մ. Արեղեան, ասկից ալ դիւրին դրել-կարգալու և ուղղագրութեան կանոններ չէիր կրնար

ստեղծել... չեղելով բուն նպատակէդ, որ էր «Ձայնա-
վորների օ կիսաձայնի եւ վ բաղաձայնի նկատմամբ
վերացնել գրեյ-կարգալու յեւ ուղղագրութեան ուսման
դժվարութիւնները վոր ժամանակի ընթացքում մեր
լեզվի բնական ճնշումաւորութեամբ առաջացել են
գրութեան մեջ»:

Այս բանը կարելի չէ՞ր ընել մէկ քանի պարզ կա-
նոններով, որոնց զիտաւորը պէտք էր ըլլալ գրութեան
պէս հնչել ու կարգալ, միօրինակութեան ուժ տալով:

Մ. Արեղեան եթէ ըսէր, բառին ոկիզըր եւ ո
գիրըր իրենց բուն ձայնը կը հանեն. օրինակ. — հր-
կինք, երկիր պէտք չէ կարգալ էրկինք էրկիր, այսպէս
ալ որդի, ողորմեա՛ պէտք է կարգալ վորդի, վորդոր-
մեա եւ ոչ օրդի կամ օղորմեա:

Իւն պէտք է գրութեան պէս հնչել, ձիւն, նեղու-
թիւն եւ ո՛չ նեղութիւն:

Յ բացի միավանկներէ բառերու վերջը գրութեան
անընթեռնելի յ գիրըր ո՛չ թէ աւելորդ է, այլ իրմէ առաջ
գտնուած ձայնաւորը չերկարելու համար է, եւ այն,
այն ատեն աւելի մեծ ծառայութիւն մը մատուցած կըլ-
լար եւ ժողովրդական, գրական, դպրոցական, գաւա-
ռական, գիւղական, վոխիկական արտասանութեանց
մէջ մոլորում չէր աւնենար:

Հայ լեզուն գրեյ-կարգալու եւ ուղղագրութեան
գծաւորութիւն չունի, մեր սխալ ճնշիւններն են որ
դժուարացուցած են, Արեւելեան հայերը Ազգը կամ
Ազգը գրութեան պէս կ'արտասանեն, իսկ մեր տղաք
սխալ կը գրեն, որովհետեւ մեր բերնէն կը լսուի ասոյ
ասոյ: Ուրեմն ուսուցիչները պարտին գիրերու բուն
ձայնը զգալի ընել, բառին մէջ եւ ո գիրերը քիչ մը
երկար հնչելով իբր Ե՛ է կամ Ո՛՛ մինչեւ որ վարժուին
ուսանողները:

Եթէ լեզուն մեր հնչիւններուն պիտի յարմար-
ցնենք, վա՛յ մեզ, շատ չը տեսնուի բառերը անձանաչելի
կ'ըլլան ու նշանակութիւնն ին կը կորսնցնեն ու իրար
բնաւ չենք հասկնար:

Մ. Արեղեան այս ամենը կարգալէ վերջ, սիրտ
պիտի ունենա՞յ չը տանջել հայ դասակները արդեօք,
չը խորթացնել իրարմէ, չը խառնաշփոթել մեր գոհար
լեզուն, բաւ համարել ըրած փորձերը եւ երթալ խնդրել
Խ. Հ. կառավարութեան, որ լեզուն պրկող չղթաները՝
պարտադրութեան հրամանագիրը այլ եւս չնջէ:

Այս ատեն միայն վստահ կրնանք ըլլալ թէ՛ լեզուն
շատ արագ պիտի յառաջանայ, որքան չը յուսացուի,
բաւ են այսքան անոտի փոփոխութիւնք եւ առաջարկ-
ներ. անօգուտ փորձեր՝ վնաս միայն կը բերեն, «փոր-
ձութեան կրկին փորձել յիմարութիւն է» ըսուած:

ՎԵՐՋԻՆ ԽՕՍԲ.

Հրաժարինք անիմաստ եւ խորթ չեզոքներէ եւ պահ-
պանենք ինչ որ ազգին ամբողջութեան սիրելի, բանա-
ւոր եւ գործածական է: Որ եւ է անհատ մը իրաւունք
չունի հայ լեզուի հարազատութիւնը խաթարել, ստեղ-
ծելով լեզուական խառնադաշտ մը... Մեր բառերը
երկար դարերու հոլովումին հետ եկած հասած են մեզ:
Լեզուի մեծագոյն վարժապետներ զգուշացած են նշա-
նախեց մը իսկ փոխել: Պ. Արեղեան երբ կը յաւակնի
գրական Արիստագոսին առջեւ բերել իր առաջարկը,
պէտք էր շատ խորհիլ: Եւ այդ երկամեայ շրջանը բա-
ւական համարելով իր փորձին համար, պէտք է յետ
կոչում ընէ եւ պահէ մօր բառերու իսկութիւնը, որովհե-
տեւ սա բառերն եւ ուրիշներ ձայն բարձրացնել ակաւ
են եւ չեն ուղեր միօրինակ գրութիւն յօտ, հօտ, հօտ,
յօն, հոն, սէր, սեր. պետ, պէտ, դետ, գէտ, գէն,
զէն, եւ այլն: Պատիկ փոփոխութիւն մը ընելու համար
գիրերու դերն ու զօրութիւնը նախ գիտնալ պէտք էր,
գծախտաբար չէք գիտեր:

Բեքա, 11 Սեպտ. 1924

ԵԹԷ ԲԱՐԵՐԱՐ ՄԸ ԳՏՆՈՒԻ

Մ. Աբեղեանի գործնական պատասխան մը
ըլլալու համար լոյս պիտի տեսնէ

ՆՈՐ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԱԾ

Ա. Բ. Գ.

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ

ՔԵՐԱԿԱՆ-ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆ

մը, որով կարելի պիտի ըլլայ, միայն 40 օրէն
ուղիղ գրել-կարդալ սորվեցնել հայ փոքրիկ-
ներուն՝ (մեծերուն աւելի շուտ) մանկավարժա-
կան շահ հասնելի եւ զբօսեցուցիչ դուրսեամբ:

Դիմել Հեղինակին՝ Կ. ՊՈԼԻՍ ԱՐԱՄԵԱՆ
Տպարան Զամաֆներլար Յակոբեան Խան կամ
ԲԵՐԱ Քայլօննի Քուլուֆի մօտ ԹԷՔԻՐ փողոց
ԹԻԻ 10:

« Ազգային գրադարան

NL0233554

